

De groeiende *Wildernis-ring* om Europa door de zich doorzettende *Triple-krimp*

Er is een 'Wildernis- Ring' rond de randen van Europa aan het ontstaan. Door de gestage daling van het kindertal die zich op heel ons continent doorzet. Door de klimaatverandering die in het zuiden van Europa hitte en droogte brengt. *Én - last but not least* - Door de onstuitbare werking van de interne markt van een steeds verder uitdijende EU die een migratiebeweging op gang heeft gebracht vanuit de perifere zones naar het economische en urbane kerngebied van het continent, gelegen binnen de stedenvijfhoek van Berlijn, Milaan, Parijs, Londen en Brussel/ Benelux-Waaiestad.

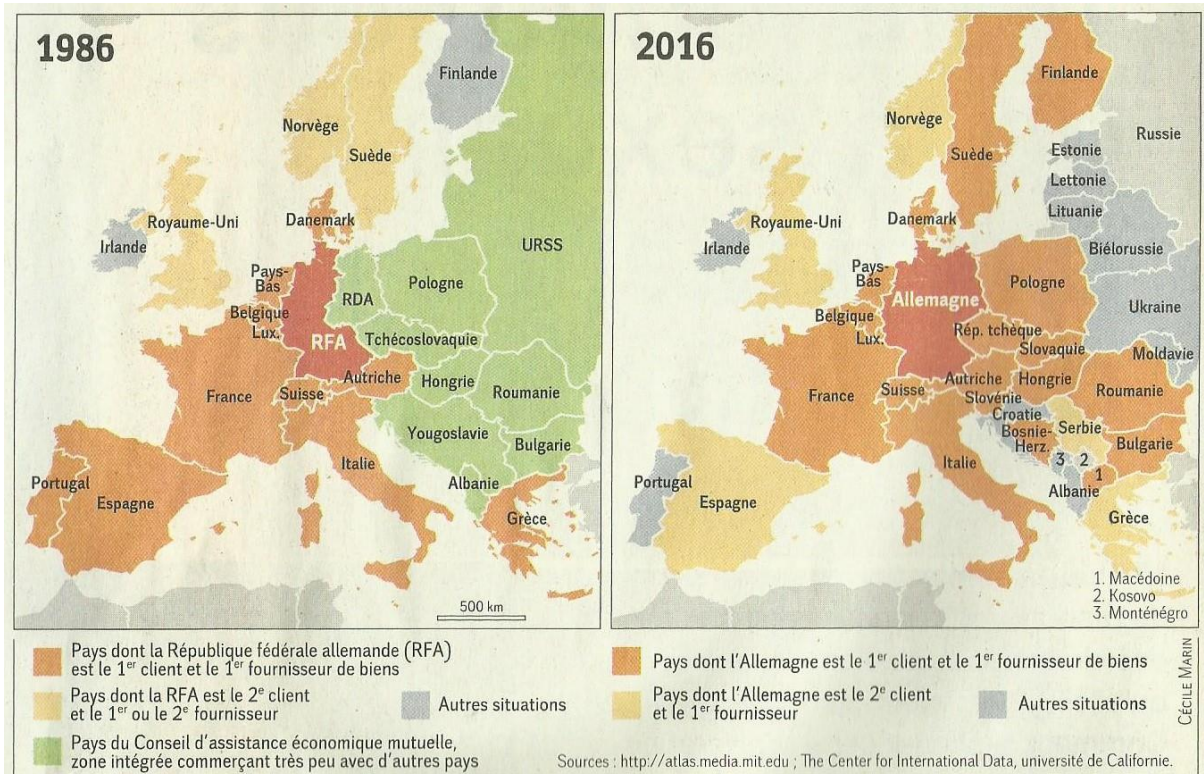
In de komende afleveringen van ons kwartaaljournaal analyseren we in bovenstaande zin de onderlinge wisselwerking tussen demografie, klimaat en economie. In dit artikel een eerste verkenning van de problematiek.

=De onstuitbare markt: migratie als ruimtelijke consequentie

In de 17^e eeuw deed de zogeheten Ziener van Braham, vernoemd naar een landgoed nabij het stadje Dingwall in het noordoosten van Schotland, een zeer verontrustende voorspelling. Hij voorzag voor de Hooglanden in de 19^e eeuw de komst van de schapen en het vertrek van de mensen uit de dalen. Maar later zullen uiteindelijk de herten en de andere wilde dieren in de uitgestrekte wildernis vernietigd worden door gruwelijke zwarte regens en zullen de mensen terugkeren. Dit einde van de voorspelling is weliswaar vooralsnog niet uitgekomen, het eerste deel van het visioen werd des te sterker bewaarheid. De mensen verdwenen inderdaad uit de dalen - naar de kust om daar visser te worden en op even minuscule als schrale perceeltjes de broodnodige aanvullende kost bijeen te schrapen, naar de sterk opkomende industrie in de *Low Lands* om daar in de fabriek te gaan werken, naar Canada en Australië en andere delen van het Britse *Empire* op transport gesteld, een welkome aanleiding voor een elite om die luie indolente Kelten uit de Hooglanden eindelijk eens een flink lesje te kunnen leren [1].

De economische en demografische ontwikkeling van Schotland vanaf het midden van de 18^e eeuw als voorafschaduwung van en *pars pro toto* voor wat heel Europa gebeurd is. En nog volop aan de gang is of nog staat te gebeuren, zoals het geval is met Midden- en Oost-Europa na de Val van de Muur. De tucht van de interne EU-markt is heden ten dage vele malen dieper en verder reikend dan de werking van de *invisible hand* ten tijde van het vroege kapitalisme in de *Heimat* van Adam Smith. De interne markt van de EU opereert namelijk op vier fronten – de fronten van de goederen, de diensten, het kapitaal én van de arbeid - de laatste in de vorm van migratie van personen. Hoe de markt op Europees schaalniveau doorwerkt op migratie- en bevolkingsontwikkeling is te illustreren aan de hand van volgende drie kaartseries [2].

De eerste kaartserie brengt de effecten van de werking van de EU-interne markt van goederen na de Val van de Muur in kaart. Opvallend is dat na de Val niet alleen de in handelsrelaties van de voormalige Oostbloklanden het verenigde Duitsland op nummer een kwam te staan, maar dat dit ook het geval is met het de bij de EU aangesloten Scandinavische landen, in Zuid Europa met Spanje en op de Balkan met enkele landen uit het voormalige Joegoslavië. Het is een indicatie dat er in de twee decennia na de Val een soort 'Heilig Ordoliberal Rijk der Duitse Economie' ontstaan is dat nagenoeg heel de EU omvat.

Ook op andere vlakken is Duitslands economische positie na de Val steeds dominanter geworden - niet in de laatste plaats op het gebied van arbeid en arbeidsmarkt. Dat maken de volgende kaartjes duidelijk. Het eerste tweetal kaartjes daarvan [zie verderop] toont de verschillen tussen regio's in Europa: een kaartje toont de natuurlijke aanwas dan wel krimp van de bevolking, het andere toont de bevolkingsontwikkeling als gevolg van migratie. De regio's waar sprake is van een dubbele krimp [natuurlijk zowel als gevolg van migratie] concentreren zich in Midden – en Oost-Europa, de Balkan, Zuid Italië en Portugal. Het laatste kaartje gaat nader in waar de migranten uit Midden- en Oost-Europa terecht kwamen. Verreweg de meeste en dikste migratiepijlen wijzen naar Duitsland, andere migrantenontvangers van belang zijn Italië [migranten uit Roemenië en Albanië] en Spanje [ook uit Roemenië] - in beide gevallen [Italië en Spanje] kan echter deze toeloop de verdere leegloop van het platteland hier niet compenseren.

Zowel Oost- als Zuid-Europa worden dus per saldo getroffen door demografische krimp, het oosten in beduidend sterkere mate dan het zuiden. Daarmee is aan een van de grondvoorwaarden voor het ontstaan van Wildernis-ring voldaan.

Évolutions régionales contrastées

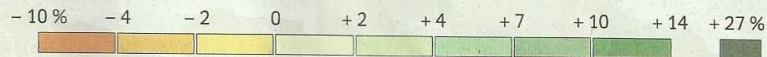
Variation naturelle
entre 2007
et 2016

Variation migratoire
entre 2007
et 2016

M : Mecklembourg-Poméranie-Occidentale

0 500 1 000 km

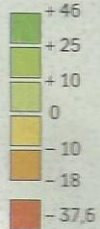
Source : Eurostat.

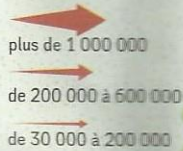
* Données incomplètes

Attraction occidentale

Solde migratoire
de 1987 à 2017
en pourcentage
de la population de 1987

Principales destinations
des émigrants
des pays déficitaires
Somme des départs
entre 2000 et 2015

Sources : OCDE, « Perspectives
des migrations internationales 2017 » ;
Eurostat ; Service des statistiques russe.

États-Unis

0 300 600 km

=Hitte, droogte en zeespiegelstijging: de oprukkende klimaatverandering

Met de demografie is aan een van de grondvoorwaarden voor het ontstaan van een wildernis-ring voldaan. Maar de andere preconditionie, het klimaat, is in dit verband minstens zo belangrijk. Wat Zuid-Europa aan demografische krimp mist op wildernis-vlak, wordt waarschijnlijk op termijn ruimschoots gecompenseerd door de te verwachten gevolgen van de klimaatverandering. Hitte en droogte en de sterker wordende fluctuaties daarin kunnen de bestaande gunstige voorwaarden voor het cultuurlandschap en zijn agrarische toekomst steeds verder ondermijnen – wie zei daar verwoestijning?

Aldus zou op termijn een ruimtelijk patroon op Europees schaalniveau kunnen ontstaan waarbij de megastedelijke kern wordt gevormd door het verstedelijkte gebied binnen de vijfhoek Berlijn – Milaan - Parijs - Londen - Brussel/ Benelux-Waaiestad. Daaromheen een eerst een tamelijk brede ring van bewoond en agrarisch gebied. En daaromheen weer de Wildernis-ring, een steeds legere en steeds verder verwilderende uitgestrektheid - in het zuiden primair mogelijk gemaakt door het klimaat, in het oosten door de door geo-ecomische factoren aangedreven demografie. In het noorden schuift de Wildernis-ring door de klimaatverandering natuurlijk verder noordwaarts op, maar zal voorlopig nog wel even blijven liggen op de lijn Noord-Noorwegen en Noord Zweden , Finland en Rusland.

NOTEN

[1]

Een recente en omvattende studie over de ontwikkelingen in zowel de *Highlands* als de *Lowlands* van Schotland op dit vlak is: T.M. Devine ***The Scottish Clearances A History of the Dispossessed 1600-1900*** Londen [Penguin] 2019

[2]

Zie respectievelijk:

1= twee kaartjes [1986- 2016] van de im- en export tussen de verschillende Europese landen. Zie: Pierre Rimbart, ***Le Saint Empire économique allemand*** In: ***Le Monde Diplomatique*** februari 2018, blz. 13

2= twee kaartjes van regionale verschillen in bevolkingsontwikkeling in Europa tussen 2007 en 2016, een van variaties de natuurlijke bevolking en een van de variaties van de migratie, Zie: Rachel Knaebel, ***Spirale du vide dans l'est de l'Allemagne*** In: ***Le Monde Diplomatique/ Dossier Population*** juni 2018, blz. 16

3= een kaartje van migratiebewegingen vanuit Oost Europa tussen 1987 en 2017. Zie: Philippe Descamps, ***Paysage après la transition*** In: ***Le Monde Diplomatique/ Dossier Population*** juni 2018, blz. 13